

A Review of International Papers about the Role of Morality in the Professional Development of Accountants

Zahra Azodi¹, Mahmoud Moeinaddin² , Nasim Shahmoradi³

¹ Ph.D., Student, Department of accounting, Yazd Branch, Islamic Azad University, Yazd, Iran.
zahraazodi93@gmail.com

² Associate Professor, Department of Accounting, Yazd Branch, Islamic Azad University, Yazd, Iran
(Corresponding author), Mahmoudmoein@iauyazd.ac.ir

³ Assistant Professor, Department of Accounting, Yazd Branch, Islamic Azad University, Yazd, Iran.
N.shahmoradi@iauyazd.ac.ir

Abstract

Purpose: The purpose of the present study is a comprehensive review over current international research about the role of morality in the professional development of accountants.

Method: This study is practical research in scientometrics and was conducted using co-word and co-author analysis. The research statistical population consisted of all scientific works under the subject of morality in the professional development of accountants among which 608 papers indexed in the Web of Science during 1971-2022 were chosen and analyzed by VOS viewer.

Results: The results of co-word and co-author analysis revealed that the words “morality”, “performance”, and “management” are among the most frequent terms under the subject of professional development of accountants and that the U.S by publishing 47 articles in this regard, has had the highest contribution. Besides, based on co-word results as well as scientific cooperation of countries, it is determined that the term “morality” is often related to the terms “responsibility”, “trade morality”, and “performance”. Furthermore, in the co-author map of countries, Iran’s absence is quite noticeable. Some countries like Bahrain and Azerbaijan are passing the initial stage of their puberty in this regard.

Conclusion: Reviewing publication procedure of papers conveys that scientific productions in the realm of morality under the subject of accountants’ professional development has had a decreasing trend.

Keywords: Professional Ethics, Accounting Profession, Scientometrics.

مروری بر مقالات بین‌المللی پیرامون نقش اخلاق در مسیر پیشرفت حرفه‌ای حسابداران

زهرا عضدی^۱، محمود معین‌الدین^۲، نسیم شاه‌مرادی^۳

^۱ دانشجوی دکتری، گروه حسابداری، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران. zahraazodi93@gmail.com

^۲ دانشیار، گروه حسابداری، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران (نویسنده مسئول). Mahmoudmoein@iauyazd.ac.ir

^۳ استادیار، گروه حسابداری، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران. N.shahmoradi@iauyazd.ac.ir

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر مروری جامع بر تحقیقات بین‌المللی موجود پیرامون اخلاق در مسیر پیشرفت حرفه‌ای حسابداران می‌باشد.

روش: این مطالعه از نوع پژوهش‌های کاربردی علم‌سنجی بوده و با استفاده از دو تحلیل هم‌رخدادی واژگان و هم‌تألیفی کشورها انجام شده است. جامعه آماری پژوهش شامل تمام تولیدات علمی حوزه اخلاق در مسیر پیشرفت حرفه‌ای حسابداران بوده که از میان آن‌ها ۶۰۸ مقاله که در بازه زمانی ۱۹۷۱-۲۰۲۲ در پایگاه وب‌آوساینس نمایه شده بودند، انتخاب و با استفاده از نرم‌افزار VOSviewer مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: نتایج حاصل از هم‌رخدادی واژگان و هم‌تألیفی کشورها نشان داد که واژه‌های «اخلاق»، «عملکرد» و «مدیریت» جزء پرتکرارترین واژه‌ها در زمینه اخلاق در مسیر پیشرفت حرفه‌ای حسابداران بوده و کشور آمریکا با انتشار ۴۷ مقاله بیشترین همکاری علمی را داشته است. همچنین براساس نتایج هم‌رخدادی واژگان و همکاری علمی کشورها مشخص گردید که واژه اخلاق عمدتاً با واژگان «مسئولیت‌پذیری»، «اخلاق تجاری» و «عملکرد» ارتباط داشته است. نقشه هم‌تألیفی کشورها، عدم حضور کشور ایران در بین سایر کشورها را به رخ می‌کشد. کشورهایی مانند بحرین، آذربایجان در این زمینه مراحل اولیه و بلوغ خود را طی می‌کنند.

نتیجه‌گیری: با بررسی روند انتشار مقالات می‌توان دریافت که تولیدات علمی در حوزه اخلاق در مسیر پیشرفت حرفه‌ای حسابداران سیر صعودی داشته است.

کلیدواژه‌ها: اخلاق حرفه‌ای، پیشرفت حرفه‌ای، حرفه حسابداری، علم‌سنجی، وب‌آوساینس.

پژوهش حاضر مستخرج از: رساله دکتری با عنوان «مسیر پیشرفت حرفه‌ای حسابداران در ایران با تأکید بر رفاہ آنان»، دانشجو: زهرا عضدی، استاد راهنما: محمود معین‌الدین، استاد مشاور: نسیم شاه‌مرادی است.

استاد به این مقاله: عضدی، زهرا؛ معین‌الدین، محمود؛ شاه‌مرادی، نسیم (۱۴۰۲). مروری بر مقالات بین‌المللی پیرامون نقش اخلاق در مسیر پیشرفت حرفه‌ای حسابداران. *مطالعات اخلاق و رفتار در حسابداری و حسابرسی*، ۳(۲)، ص ۱۲۱-۱۴۲.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۱/۱۱؛ **تاریخ اصلاح:** ۱۴۰۲/۰۱/۲۶؛ **تاریخ پذیرش:** ۱۴۰۲/۰۲/۰۱؛ **تاریخ انتشار آنلاین:** ۱۴۰۲/۰۲/۰۹

۱. مقدمه

اخلاق در مفهوم شخصی، مسئولیت‌پذیری فرد در برابر رفتار خود می‌باشد و زمانی که این موضوع در یک حرفه مطرح می‌شود، شامل مسئولیت‌پذیری فرد در برابر رفتار حرفه‌ای و شغلی او خواهد بود (سرلک، ۱۳۸۷). اخلاق در کسب‌وکار یکی از مهم‌ترین معضلات شرکت‌ها به‌شمار می‌رود؛ چراکه صدمات جبران‌ناپذیری که رسوایی اخلاقی به بار می‌آورد، از جمله اثرات مخرب آن بر سودآوری شرکت، بر هیچ‌کس پوشیده نیست (میدور^۱، ۲۰۱۷).

یکی از ویژگی‌های اصلی حرفه حسابداری، پذیرش مسئولیت پاسخگویی نسبت به عموم می‌باشد و از آنجایی که انتظار می‌رود حسابداران، اطلاعاتی را در اختیار استفاده‌کنندگان قرار دهند که توان تصمیم‌گیری و قضاوت ایشان را افزایش دهد، لذا، اطلاعات ارائه شده توسط حسابداران باید دارای ویژگی‌هایی دربرگیرنده اصول اخلاقی باشد. متأسفانه رویدادهای غیراخلاقی در دهه‌های اخیر از جمله رسوایی‌های مالی شرکت‌های بزرگی همچون انرون و ورلدکام باعث بی‌اعتمادی افراد جامعه نسبت به گزارش‌های مالی و صحت آنها شده است (فرجی و همکاران، ۱۳۹۲). این موضوع تأکید مجددی بر این نکته شد که حسابداران حرفه‌ای باید علاوه بر رعایت استانداردها و ضوابط فنی، به رعایت اخلاق حرفه‌ای که عاملی پیشگیرانه در بروز تقلب و فساد مالی است، متعهد باشند. در این راستا، حتی مجموعه ضوابط رفتاری و اخلاقی حرفه حسابداری که با عنوان «آیین رفتار حرفه‌ای» توسط انجمن‌های حسابداری در سراسر دنیا تدوین شده بود، نتوانست نقش اصلی و بازدارنده خود را در مقابل رسوایی‌های مربوط به سلطه الگوی حداکثر کردن منافع شخصی ایفا کند (ارباب سلیمانی، ۱۳۹۱).

اثرات بحران‌های مالی دنیا، ایران را نیز دستخوش تحولات خود قرار داده است. براساس گزارش سازمان بین‌المللی شفافیت^۲ در مورد میزان فساد کشورها تحت عنوان شاخص ادراک فساد^۳ مربوط به سال ۲۰۱۹ میلادی، متأسفانه ایران از بین ۱۸۰ کشور مورد بررسی، در جایگاه ۱۴۶ قرار گرفت. این موضوع را می‌توان زنگ خطری دانست که اهمیت و ضرورت توجه به اخلاق حرفه‌ای، آموزش آن و تشویق حسابداران به اعمال قضاوت حرفه‌ای به جای قضاوت شخصی را بیش از پیش آشکار می‌سازد. در ایران، در اساسنامه جامعه حسابداران رسمی و نیز انجمن حسابداران خبره ایران به رعایت اخلاق

1. Meador
2. Transparency International
3. Corruption Perceptions Index

حرفه‌ای اشاره شده است و در سال ۱۳۷۷ نیز کمیته فنی سازمان حسابرسی، آیین رفتار حرفه‌ای را تدوین کرده است که متن آن، کمابیش ترجمه آیین رفتار حرفه‌ای فدراسیون بین‌المللی حسابداران مصوب سال ۱۹۹۶ میلادی است. اخلاق حرفه‌ای در این سطح برای کشورهای از جمله ایران که به سمت استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی حرکت کرده‌اند، کافی نیست؛ چراکه استانداردهای یادشده اصول‌گرا هستند و مستلزم قضاوت حرفه‌ای حسابداران در رویارویی با مسائل مختلف حسابداری است. از این‌رو، حسابداران حرفه‌ای باید به صلاحیت‌هایی مجهز شوند تا امکان انتخاب و تمیز دادن این قضاوت‌ها از قضاوت‌های شخصی برای آنها فراهم گردد (مجتهدزاده و همکاران، ۱۳۹۳).

بررسی پیشینه‌های موجود نشان داد که در چند سال اخیر، توجه جهانیان به این معضل و انجام تحقیقات درباره آن به یکباره افزایش یافته، اما در کشورمان علی‌رغم احساس نیاز شدید به این موضوع، هنوز مطالعات و اقدامات تخصصی در این زمینه انجام نشده است. حرفه حسابداری نیازمند توجه جدی‌تر به اخلاق حرفه‌ای برای کسب اعتماد عمومی است که عامل تداوم حیات این حرفه می‌باشد. برخلاف حوزه کلی اخلاق که در چندین مقاله بررسی شده (کالینز^۱، ۲۰۰۰؛ هاسمر^۲، ۱۹۹۶؛ ورهان و فریمن^۳، ۱۹۹۹)، حوزه اخلاق حسابداری مورد بررسی سیستماتیک نسبتاً کمی قرار گرفته است. برناردی و بین^۴ (۲۰۰۷) سطح تحقیقات اخلاق حسابداری منتشر شده را در یک دوره ۴۵ ساله بررسی کردند. نتایج نشان داد که در طول دوره مورد بررسی، سطح تحقیقات اخلاقی افزایش یافته است، اما تحقیقات اخلاق حسابداری با تحقیقات کلی اخلاق، همگام نمی‌باشد.

هدف اصلی پژوهش حاضر ارائه مروری جامع بر تحقیقات موجود پیرامون زمینه اخلاق در مسیر پیشرفت حرفه‌ای حسابداران می‌باشد. همچنین پژوهش حاضر سعی دارد علاوه بر درک زمینه اخلاقی، تحقیقات آتی را به سمت بهبود این حوزه بااهمیت هدایت نماید. اکثر مطالعات آموزش اخلاق در حسابداری، دیدگاهی ایستا از وضعیت موجود ارائه می‌دهند. با این حال، از آنجایی که موضوع در طول زمان به صورت پویا در حال تکامل است، مطالعه حاضر در تلاش است دیدگاهی پویا در مورد چگونگی پیشرفت این زمینه تحقیقاتی در طول سال‌های اخیر ارائه دهد. این الگوهای

1. Collins
2. Hosmer
3. Werhane & Freeman
4. Bernardi & Bean

توسعه حاصل از آموزش اخلاق در تحقیقات حسابداری، همراه با تحولات جاری در محیط کسب‌وکار، نه تنها تحولات آتی را تا حدودی پیش‌بینی می‌کند، بلکه زمینه‌های لازم جهت انجام پژوهش‌های آتی را فراهم می‌نماید. اگرچه مطالعات انجام شده مفید هستند، اما حوزه مطالعاتی نسبتاً جوانی مانند اخلاق حسابداری باید بیشتر مورد بررسی و تأمل قرار گیرد. از این‌رو، مقاله حاضر تلاش دارد با توجه به اهمیت این موضوع، الگوها و روندهای موجود در بین مقالات بین‌المللی را شناسایی کرده و مشخص نماید که در مطالعات انجام شده توسط نویسندگان بین‌المللی چه نوع موضوعاتی پوشش داده شده است؟ و به‌طور کلی کدام یک از کشورهای جهان در این زمینه پیش‌گام و پیش‌تاز هستند؟

۲. مبانی نظری

۲-۱. پیشینه اخلاق در حرفه حسابداری

حسابداری در دنیای پیشرفته اقتصادی امروز حرفه‌ای حیاتی است؛ زیرا سامانه اقتصادی جاری بدون آن نمی‌تواند وجود داشته باشد (سرلک، ۱۳۸۷). هنگامی که موضوع‌های مهمی مانند اخلاق و حسابداری ادغام می‌گردند، نیاز به توجه و دقتی دوچندان می‌یابند؛ زیرا در شرایط کنونی که رعایت نشدن برخی معیارهای اخلاقی موجب ایجاد فسادهای مالی شده و نگرانی‌های زیادی را در بخش‌های دولتی و غیردولتی به وجود آورده است، توجه به اخلاق، راه نجات اصلی از این بحران است؛ لذا، ضروری است که یکی از عمده‌ترین دغدغه‌های مدیران در سطوح مختلف، چگونگی ایجاد بسترهای مناسب برای عامل‌های انسانی شاغل در حرفه باشد، تا افراد با حس مسئولیت و تعهد کامل به کار پردازند و اصول اخلاقی را رعایت کنند. برجستگی متمایزکننده حرفه حسابداری، پذیرش مسئولیت نسبت به عموم است. جامعه انتظارات فراوانی از اهل این حرفه دارد و مردم باید به کیفیت خدمات پیچیده ارائه شده توسط حرفه حسابداری اعتماد داشته باشند (رویایی و بیات، ۱۳۹۰). از این‌رو، اطلاعات ارائه شده توسط حسابداران باید به‌طور قابل‌توجهی کارآمد، قابل‌اتکاء واقعی و بی‌غرضانه باشد، پس، حسابداران نه تنها باید واجد شرایط و صلاحیت حرفه‌ای باشند، بلکه باید از درجه بالایی از صداقت و درستکاری حرفه‌ای نیز برخوردار بوده و آبرو و حیثیت حرفه‌ای از مهم‌ترین دارایی‌های آن‌ها باشد. در نتیجه اخلاق حسابداری برای حسابداران حرفه‌ای و افرادی که به خدمات حسابداری تکیه دارند، اهمیت زیادی دارد.

در حال حاضر به دلیل عدم آموزش اخلاق حرفه‌ای در چارچوب حسابداری حرفه‌ای، تجارت جهانی با مشکلات بسیاری مواجه شده است. تقلب، جعل و اغراق عمدی در حسابداری شرکت‌ها و

دیگر رفتارهای سوء حرفه‌ای، منجر به افزایش مؤسسات مالی در حال ورشکستگی شده است. فروپاشی شرکت‌های بزرگی مانند انرون، وردکام و گلوبال کراسینگ در ایالات متحده آمریکا و... همگی اعتبار گزارش‌های مالی و پاسخگویی آن‌ها را به شدت پایین آورده است. چنین مواردی تا حدی ممکن است منجر به اثرات نامطلوب بر روی وضعیت اقتصادی کشورها شود (رویایی و همکاران، ۱۳۸۸). علاوه بر این، فعالیت‌های متقلبانانه تا به حال اثرات مخربی بر سرمایه‌گذاری و بازارهای مالی گذاشته است؛ زیرا مردم چنین استدلال می‌کنند که این اعمال به دلیل رفتارهای غیراخلاقی حسابداران و عدم درک صحیح آن‌ها از اصول اخلاقی صورت گرفته و باعث بحران اخلاقی در حرفه حسابداری شده است. نهادهای حرفه‌ای حسابداری همچون انجمن حسابداری آمریکا^۱، کمیسیون تغییر در آموزش حسابداری^۲، انجمن پیشرفت دانشکده‌های بازرگانی^۳، کمیسیون ملی گزارشگری مالی متقلبانانه^۴، انجمن حسابداران مدیریت^۵، انجمن ملی هیئت‌های ایالتی حسابداری^۶ و انجمن حسابداران رسمی آمریکا^۷ طی این سال‌ها همانند دانشگاه‌ها، با یادآوری رسوایی‌های مالی شرکت‌های انرون و وردکام، بر لزوم گنجاندن درس اخلاق در برنامه درسی تأکید نمودند (اندرسون و کلم^۸، ۲۰۱۸). بسیاری از صاحب‌نظران بر این باورند که اقدامات متقلبانانه در زمینه فعالیت‌های حسابداری نشان‌دهنده شکست آموزش حسابداری در تربیت حسابداران اخلاق‌مدار است. در حال حاضر، دانشگاه‌ها و نهادهای حرفه‌ای تلاش‌های فراوانی را برای بهبود رفتار اخلاقی دانشجویان حسابداری در سطح ملی و بین‌المللی انجام داده‌اند. این امر نشان می‌دهد که مسائل اخلاقی در حسابداری شرکت‌ها و تجارت جهانی نیازمند توجه ویژه‌ای از سوی نهادهای ذی‌صلاح قانونی در حسابداری یا سازمان‌های متصدی آموزش است (جوهاری و همکاران^۹، ۲۰۱۶)؛ چراکه رفتارهای غیراخلاقی نه تنها شهرت و اعتبار یک فرد را کاهش می‌دهد، بلکه شهرت و اعتبار شرکت را نیز کاهش داده و احتمال فعالیت‌های مجرمانه را افزایش می‌دهد که در نهایت

1. American Accounting Association (AAA)
2. Accounting Education Change Commission (AECC)
3. Association to Advance Collegiate Schools of Business (AACSB)
4. National Commission on Fraudulent Financial Reporting (NCFRR)
5. Institute of Management Accountants (IMA)
6. National Association of State Boards of Accountancy (NASBA)
7. American Institute of Certified Public Accountants (AICPA)
8. Andersen & Klamm
9. Johari

می‌تواند منجر به کاهش سطح سود شود (سیمز^۱، ۲۰۰۳). بنابراین، برای حسابداران ضروری است که اخلاق حرفه‌ای حسابداری را به شدت رعایت نمایند.

۲-۲. تأثیر رعایت اخلاق حرفه‌ای حسابداران بر جامعه

اخلاق در حسابداری ایجاب می‌کند که صورت‌های مالی باید برای استفاده‌کنندگان نهایی مفید باشد تا فرایند تصمیم‌گیری مالی آن‌ها را تسهیل کند. جامعه تجاری از متخصصان حسابداری انتظار دارد استانداردهای اخلاقی را رعایت کرده و اطمینان حاصل کنند که اطلاعات به موقع، دقیق و شفاف به همه کاربران نهایی ارائه می‌شود. هرگونه تلاش برای ایجاد عمدی صورت‌های مالی نادرست می‌تواند به اعتبار یک کسب‌وکار آسیب برساند و منجر به موارد زیر شود:

(الف) افزایش فعالیت‌های مجرمانه و کلاهبرداری: ملاحظات اخلاقی ضعیف توسط حسابداران یک شرکت، سطح نظارت و کنترل مافوق را به حداقل می‌رساند. همچنین حسابداران در برخی موارد برای فرار مالیاتی و کلاهبرداری‌های مالی، فرصت‌هایی برای دستکاری داده‌های قابل توجه را برای کارفرمایان خود فراهم می‌نمایند.

(ب) صدمه به شهرت کسب‌وکار: فعالیت‌های غیراخلاقی توسط حسابداران حرفه‌ای بر اعتماد ذی‌نفعان نسبت به شهرت سازمان تأثیر می‌گذارد. فقدان اعتماد به دلیل فعالیت‌های غیراخلاقی، هویت شرکت را مخدوش می‌کند.

(ج) سودمندی محدود صورت‌های مالی: رفتارهای غیراخلاقی حسابداران نقض مقررات است؛ زیرا مستلزم دستکاری اطلاعات صورت‌های مالی می‌باشد. در نتیجه، اینگونه صورت‌های مالی از اعتبار کمی برخوردار بوده و به شدت بر فرایند تصمیم‌گیری تأثیر می‌گذارد (جایجیرم، ۲۰۱۷).

۳. پیشینه پژوهش

حسین‌زاده و همکاران (۱۴۰۱)، در پژوهشی الگوی تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداری را مورد بررسی قرار دادند. جامعه آماری این پژوهش افراد خبره در حوزه مبانی نظری تصمیم‌گیری و حوزه بازار سرمایه بوده که از میان آن‌ها ۱۸ نفر به روش نمونه‌گیری گلوله برفی تا رسیدن به اشباع انتخاب شده‌اند. نتایج نشان داد که سیستم‌های مدیریت و تصمیم‌گیری اخلاقی در حوزه حسابداری، تحت تأثیر یک‌سری شرایط علی (شرایط اقتصادی و اجتماعی، تورش‌های ذهنی و شناختی، تحصیلات دانشگاهی، خصوصیات فردی و اجتماعی و فرهنگ سازمانی) قرار دارد و به‌واسطه راهبردهایی

(ابزارهای نظارتی، اصلاح فرهنگی، تدوین آیین‌نامه‌های اخلاقی و برگزاری کارگاه‌های آموزش اخلاق حرفه‌ای) می‌تواند منجر به ایجاد افزایش اعتماد اجتماعی، رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای در محیط کار و رشد و توسعه مالی شود. در این جریان برخی مولفه‌های زمینه‌ای (فرهنگ اخلاقی جامعه و محیط حسابداری) و برخی متغیرهای مداخله‌گر (ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و نوع سازمان) نقش ایفا می‌کنند.

شاد و همکاران (۱۴۰۱)، در پژوهشی به طراحی الگویی برای بهبود اخلاق با تأکید بر کاهش رفتارهای انحرافی در محیط کار حسابرسی پرداختند. نتایج نشان داد که کاهش رفتارهای انحرافی، تأثیر بسزایی در بهبود جو اخلاقی حسابرسان داشته و با تقویت معیارهای پژوهش می‌توان رفتارهای انحرافی را کنترل و انگیزه شخصی و جو اخلاقی را در محیط کار حسابرسان بهبود بخشید. همچنین رابطه معیارهای رهبری، روان‌شناختی و سازمانی با جو اخلاقی حسابرسی و کاهش رفتارهای انحرافی معنادار (سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵) بود.

میرحسینی و همکاران (۱۴۰۰)، نیز در پژوهشی به واکاوی مؤثرترین شاخص‌های اخلاق حرفه‌ای حسابداری پرداختند. جامعه آماری این پژوهش متشکل از متون نظری مرتبط با اخلاق حرفه‌ای حسابداری بود. در این تحقیق با استفاده از پرسشنامه محقق‌ساخته، معیارهای مؤثر بر اساس پژوهش‌های پیشین شناسایی و در نهایت تعداد ۲۵ زیرمؤلفه در قالب ۵ شاخص به‌عنوان بااهمیت‌ترین عوامل اخلاق حرفه‌ای حسابداری تعیین شد. یافته‌ها نشان داد از نظر خبرگان، زیرمؤلفه‌های حرفه‌ای‌گرایی و سازمانی نسبت به سایر معیارها اهمیت بیشتری داشته و بر توسعه پایدار رفتار ایمن و اخلاق حرفه‌ای حسابداری اثرگذار می‌باشد.

خلیل‌پور و همکاران (۱۳۹۸)، در پژوهشی به بررسی تأثیر رویکردهای اخلاقی حسابداری بر کیفیت اطلاعات حسابداری پرداخته‌اند. جامعه آماری شامل ۳۹۸ شرکت فعال در بورس اوراق بهادار می‌باشد که ۸۵ شرکت حائز شرایط به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. نتایج آزمون فرضیه‌ها در مورد اثر اخلاق فردی نشان می‌دهد که متغیر اخلاق به‌طور مستقیم بر کیفیت اطلاعات حسابداری اثر دارد. با ورود متغیر تعدیل‌کننده اندازه شرکت، نتیجه کلی بدین صورت شد که در شرکت‌های کوچک‌تر، اثر رویکردهای اخلاقی بر کیفیت اطلاعات حسابداری مستقیم بوده و به موازات افزایش اندازه شرکت‌ها، این رابطه مثبت کم‌رنگ می‌شود.

نوبخت (۱۳۹۸)، در پژوهشی با عنوان «بررسی تولیدات علمی حوزه موضوعی اخلاق در حسابداری»، به بررسی ۱۴۵ عنوان مقاله حوزه موضوعی اخلاق در حسابداری، بین سال‌های ۱۳۶۳-۱۳۹۷ پرداخته است. در این پژوهش توصیفی تحلیلی، داده‌ها با به‌کارگیری ابزار سپاه

واری گردآوری و با استفاده از نرم‌افزار اکسل مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهند که در ۱۴۵ عنوان مقاله منتشر شده، ۳۱۸ نویسنده مشارکت داشته‌اند. در بین مراکز آموزشی و پژوهشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران با ۱۷ مقاله در رتبه اول قرار گرفته است. بیشترین گرایش موضوعی، موضوع اخلاق حرفه‌ای با ۲۱ مقاله و از مجموع ۳۲۸۸ منبع مورد استناد در مقالات، ۷۲ درصد منابع به زبان انگلیسی و ۲۸ درصد به زبان فارسی بوده‌اند.

نمازی و همکاران (۱۳۹۶)، در پژوهشی با عنوان «بررسی تعداد و تحلیل محتوای مقاله‌های مرتبط با اخلاق حرفه‌ای حسابداری در ایران»، به بررسی تعداد و محتوای مقاله‌های منتشر شده اخلاق حسابداری و مشخص کردن اولویت پژوهشی زیرمجموعه‌های آن در ایران پرداخته‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد که تعداد مقاله‌های اخلاق حرفه‌ای حسابداری منتشر شده در نشریه‌ها تا پایان شهریور ۱۳۹۴ برابر با ۱۱۰ مقاله است که با توجه به اهمیت موضوع و مقایسه با حجم مقاله‌های منتشر شده، رقم بسیار کوچکی می‌باشد. نتایج تحلیل محتوا نیز نشان می‌دهد که «مفاهیم اخلاقی» بیشترین و «اخلاق در حسابداری مدیریت» کمترین تعداد مقاله‌ها را به خود اختصاص داده‌اند.

لیم و همکاران^۱ (۲۰۲۳)، در پژوهشی نظریه بنیادی تصمیم‌گیری اخلاقی در مورد متخصصان بازاریابی را بررسی کردند. نتایج نشان داد که رابطه بین پیامدها (AC) و تأثیر کمی بر تصمیم‌گیری اخلاقی (EDM) توسط هویت شخصی (SI) واسطه می‌شود که اهمیت متخصصان بازاریابی را برای تشخیص هویت اخلاقی خود در تضمین ترجمه AC خود به EDM برجسته می‌کند. این مطالعه همچنین نشان داد که جنسیت نقش تعدیل‌کننده‌ای در رابطه فوق‌الذکر ایفا می‌کند و تأثیر آن برای مردان در مقایسه با زنان قوی‌تر است.

هولمز^۲ (۲۰۲۳)، در پژوهشی با عنوان «رهبری اخلاقی: بررسی پدیدارشناختی اصول مدیران برای تصمیم‌گیری اخلاقی»، سه موضوع نوظهور را نشان داد: الف) اخلاق و استانداردهای تصمیم‌گیری، ب) تجارب نقش‌های اداری و ج) پیشبرد اخلاق و تصمیم‌گیری اخلاقی. نتایج نشان داد که از نظر الهیات و نظری، تحقیقات بیشتری برای تجزیه و تحلیل سایر عواملی که ممکن است بر پیوند بین اصول رهبری اخلاقی و عملکرد تصمیم‌گیری مریبان مسیحی تأثیر بگذارد، مورد نیاز است.

1. Lim
2. Holmes

پروژه و زمان گروف^۱ (۲۰۲۲)، در پژوهشی با عنوان «آموزش اخلاق نقشه‌برداری در تحقیقات حسابداری: تحلیل علم‌سنجی»، با استفاده از ۳ روش کتاب‌سنجی (هم‌رخدادی واژگان، پیوند کتاب‌سنجی و تاریخ‌نگاری) به بررسی ۱۳۴ مقاله پرداخته‌اند. نتایج نشان می‌دهد که در هر دهه، تمرکز محققان به این زمینه تحقیقاتی افزایش یافته است. در خوشه‌های موضوعی کلماتی مانند قضاوت اخلاقی، ادراک اخلاق، فقدان موضوعات اخلاقی، حسابداری فراتر از مهارت‌های فنی، ادغام اخلاق در آموزش حسابداری قابل مشاهده می‌باشد.

اوکپالا و ملانگا^۲ (۲۰۲۱)، در مطالعه‌ای تأثیر آموزش اخلاق حسابداری بر رشد شخصیت اخلاقی حسابداران را با استفاده از مدل جیمز رست در سال ۱۹۸۳ مورد ارزیابی قرار داده‌اند. نتایج این مطالعه نشان داد که آموزش اخلاق حسابداری تأثیر مثبت و معناداری بر رشد شخصیت اخلاقی حسابداران دارد. همچنین آموزش دروس اخلاق به دانشجویان حسابداری به رشد شخصیت اخلاقی حسابداران و شکست شرکتی متوسط کمک می‌کند.

اونوما^۳ و همکاران (۲۰۲۱)، در مطالعه‌ای به بررسی اثرات مداخلات آموزش اخلاقی (EEI) در برنامه‌های حسابداری و نقش تعدیل‌کننده عوامل جمعیت‌شناختی شخصی بر نگرش‌های اخلاقی حسابداران (EAA) در بافت غنا پرداختند. نتایج نشان می‌دهد که مداخلات آموزش اخلاقی مانند گنجاندن دوره‌های مرتبط با اخلاق، روش‌های تدریس اخلاق، روش‌های ارزیابی اخلاق و روش‌های ادغام اخلاق، تأثیرات مثبت و معناداری بر برنامه‌های حسابداری دارند. علاوه بر این، عوامل جمعیت‌شناختی شخصی مانند تجربه و سن، رابطه مثبت بین مداخلات آموزش اخلاقی و نگرش اخلاقی را تعدیل می‌کند.

گو^۴ (۲۰۱۸)، در پژوهشی با عنوان «بررسی پانزده سال پژوهش اخلاقی در مجله حسابداری: ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۶»، تحقیقات اخلاقی در حسابداری منتشر شده در مجله حسابداری را بررسی کرده است. نتایج نشان داد که ۳۲ مقاله از ۴۸۵۱ (۰/۶۶٪) مقاله منتشر شده در این مجله، اخلاق محور بودند. علاوه بر این، مشخص شد که در سال‌های ۲۰۰۳، ۲۰۰۹ و ۲۰۱۰ مقالات اخلاق محور رشد چشمگیری داشته است. مقالات در چهار حوزه آیین‌نامه رفتار، فرهنگ شرکتی، تصمیم‌گیری اخلاقی،

1. Poje
2. Okpala & Mlanga
3. Onumah
4. Goh

و مدیریت شهرت، قابل دسته‌بندی هستند.

با مرور مطالعات پیشین می‌توان دریافت که پژوهش‌های کمی تاکنون مطالعات بین‌المللی در حوزه اخلاق و مسیر پیشرفت حرفه‌ای حسابداران را با استفاده از تکنیک‌های علم‌سنجی مورد بررسی قرار داده‌اند. لذا، پژوهش حاضر درصدد است تا با بهره‌گرفتن از تکنیک‌های هم‌رخدادی واژگان و هم‌تألفی کشورها، ابتدا موضوعات داغ و خلأهای تحقیقاتی را کشف و شناسایی کرده و سپس کشورهای پیشگام در حوزه مورد بررسی را مشخص نماید.

۴. روش پژوهش

این مطالعه از لحاظ هدف، در زمره مطالعات کاربردی توصیفی علم‌سنجی به‌شمار می‌رود. داده‌های موردنیاز از طریق پایگاه وب‌آوساینس^۱ گردآوری شده‌اند. علت اصلی انتخاب این پایگاه دسترسی راحت به تمام مقالات می‌باشد. همچنین گزینه‌های جستجو و محدودیت‌هایی که در این پایگاه وجود دارد، باعث می‌شود تا مقالات مرتبط‌تری استخراج گردد. جامعه آماری این پژوهش شامل تحقیقات و مطالعات علمی- پژوهشی پیرامون حوزه اخلاق و مسیر پیشرفت حرفه‌ای حسابداران نمایه شده در پایگاه مذکور طی سال‌های ۱۹۷۱-۲۰۲۲ می‌باشد. داده‌های موردنیاز در تاریخ ۱۶ جولای ۲۰۲۳ (۲۵ تیر ۱۴۰۲) استخراج شدند. برای دستیابی به مقالات موردنظر از واژگان «ethics»، «moral»، «Career path»، «Professional development path» و «accountant» و همچنین با استفاده از عملگرهای «AND»، «NOT» و «OR» موجود در فیلد Topic استفاده گردید تا موتور جستجو بتواند تمام مقالات موجود را بیابد. استراتژی مورد استفاده به‌صورت زیر می‌باشد:

$Ts = ("ethics*" OR "moral*" AND "Career path*" OR "Professional development path*" AND "accountant*")$

در نهایت مقالاتی وارد مرحله بعد می‌شوند که کلمات کلیدی مذکور در عنوان، چکیده و کلمات کلیدی نویسندگان به‌کار رفته باشد. نتیجه جستجوی اولیه ۱۵۲،۲۶۰ مقاله بوده که با اعمال اولین فیلتر محدودکننده (انتخاب زبان انگلیسی) تعداد ۸۰ مطالعه حذف گردید. همچنین با اعمال محدودیت‌های نوع مقالات (علمی- پژوهشی) و طبقه‌بندی موضوعی پایگاه وب‌آوساینس (بازرگانی- مالی) به ترتیب ۴۳،۸۱۵ و ۱۰۷،۷۰۷ مقاله حذف شدند. با توجه به اینکه داده‌های موردنیاز این پژوهش در ماه‌های ابتدایی سال ۲۰۲۳ جمع‌آوری شده است، لذا در مورد

مقالات منتشر شده در سال ۲۰۲۳ نمی‌توان اظهار نظر درستی کرده و بنابراین، از تجزیه و تحلیل کنار گذاشته شدند. در جدول (۱) استراتژی جستجو و روند غربالگری مقالات منتخب آمده است.

جدول ۱- استراتژی جستجو

استراتژی و محدودیت‌های اعمال شده		تعداد مقالات
بروندادهای مرتبط در عنوان، چکیده و کلمات کلیدی (Topic) بازه زمانی بررسی شده	کلیدواژه: "Career Path*" OR "Professional development Path*" AND "Accountant*" (پیش‌فرض (۱۹۷۱-۲۰۲۳))	۱۵۲،۲۶۰ مقاله
اعمال محدودیت‌ها	Language	نوع زبان: فقط انگلیسی ۱۵۲،۱۸۰ مقاله
	Type Document	نوع سند: Article ۱۰۸،۳۶۵ مقاله
	Web of Science category	Business Finance ۶۵۸ مقاله
زمان انتشار	حذف: سال ۲۰۲۳	۶۰۸
داده‌های نهایی بازیابی شده از پایگاه علمی WoS		۶۰۸

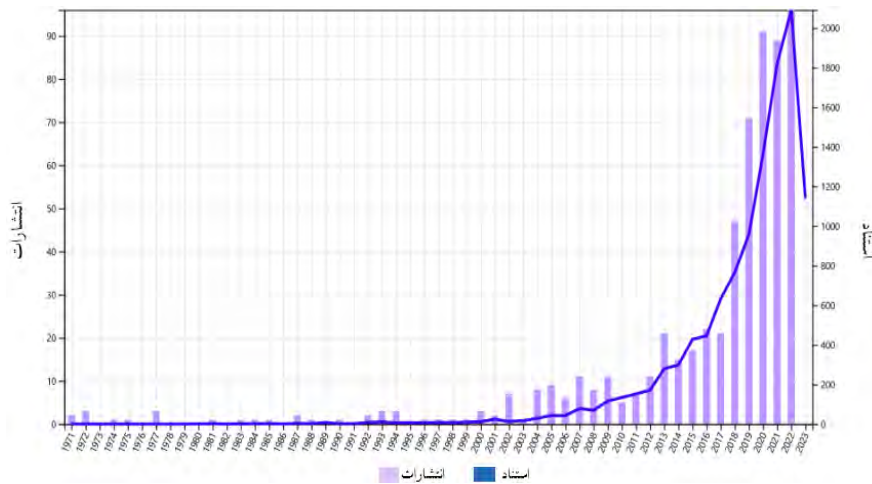
در نتیجه ۶۰۸ مقاله به‌عنوان خروجی نهایی از سایت در قالب notepad ذخیره و برای ترسیم نقشه‌های علمی وارد نرم‌افزار ویس ویور^۱ نسخه ۱۹/۶/۱ شد. نرم‌افزار ویس ویور توسط ون اک و والتمن^۲ در سال ۲۰۱۰ طراحی شده و برای ترسیم نقشه‌های علمی در تحلیل‌های علم‌سنجی و کتاب‌سنجی به کار می‌رود.

۵. یافته‌های پژوهش

۵-۱. سؤال اول: روند انتشار مقالات اخلاق در حسابداری به چه صورت می‌باشد؟

نمودار (۱) روند انتشار تولیدات علمی پیرامون موضوع اخلاق در حسابداری را نشان می‌دهد. همان‌طور که در تصویر مشاهده می‌شود، از سال ۲۰۰۴ میزان تحقیقات علمی انجام شده رشد چشمگیری داشته است. بیشترین میزان تولیدات علمی مربوط به سال‌های ۲۰۲۲ و ۲۰۲۱ (به ترتیب با انتشار ۹۶ و ۹۱ مقاله) می‌باشد. اولین مقاله در زمینه اخلاق با عنوان «اصول حسابداری و اخلاق اجتماعی» در سال ۱۹۷۱ توسط باکلی^۳ نوشته شده است.

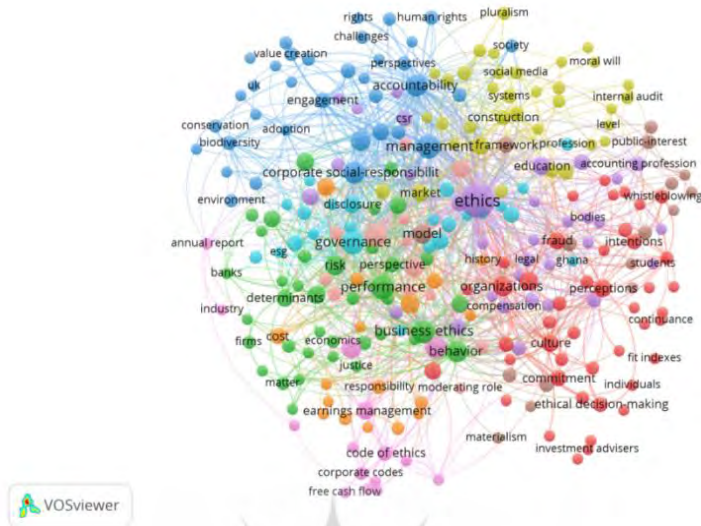
1. VOSviewer
2. Eck & Waltman
3. Buckley

نمودار ۱- روند انتشار مقالات در بازه زمانی مورد بررسی

۵-۲. سؤال دوم: مطالعات انجام شده چه نوع موضوعاتی را پوشش داده شده است؟

شکل (۱) نقشه هم‌رخدادی واژگان را نشان می‌دهد. برای ترسیم این نقشه حد آستانه حداقل ۲ تکرار در نظر گرفته شده است. به عبارت ساده‌تر، کلماتی که حداقل دو بار توسط نویسندگان به کار رفته باشند، در نقشه قرار می‌گیرند. از بین ۱۳۲۳ واژه، تنها ۲۷۰ کلمه به حد آستانه رسیده‌اند. هر دایره معرف یک واژه است. هرچقدر یک اصطلاح بیشتر تکرار شود، قطر دایره مربوطه نیز بزرگ‌تر خواهد بود. همچنین هرچقدر خطوط بین اصطلاحات ضخیم‌تر باشد، بیانگر ارتباط قوی بین آن‌ها است و برعکس. در این نوع نقشه‌ها رنگ‌ها صرفاً بیانگر دسته‌بندی موضوعی واژگان می‌باشند. در این نقشه بیشتر خطوط، مابین واژگان مورد بررسی قرار می‌گیرد. به عبارت دیگر، در نقشه‌های شبکه، ارتباطات موجود حائز اهمیت هستند. همان‌طور که در شکل (۱) قابل مشاهده است، واژه «اخلاق» در مرکز نقشه قرار گرفته و با ۹۱ رخداد و ۲۰۷ ارتباط جزو پرتکرارترین و برجسته‌ترین واژگان می‌باشد. همچنین واژه اخلاق با کلماتی از قبیل عملکرد، حرفه، تقلب مسئولیت، اخلاق تجاری، مدیریت سود، ریسک، فرهنگ و غیره در ارتباط است. همچنین واژگانی مانند عملکرد، مدیریت و اخلاق تجاری به ترتیب با رخداد ۲۶، ۲۳ و ۲۲ جزو پرکاربردترین واژگان قرار گرفته‌اند.

شکل ۱- نقشه شبکه هم‌رخدادی واژگان

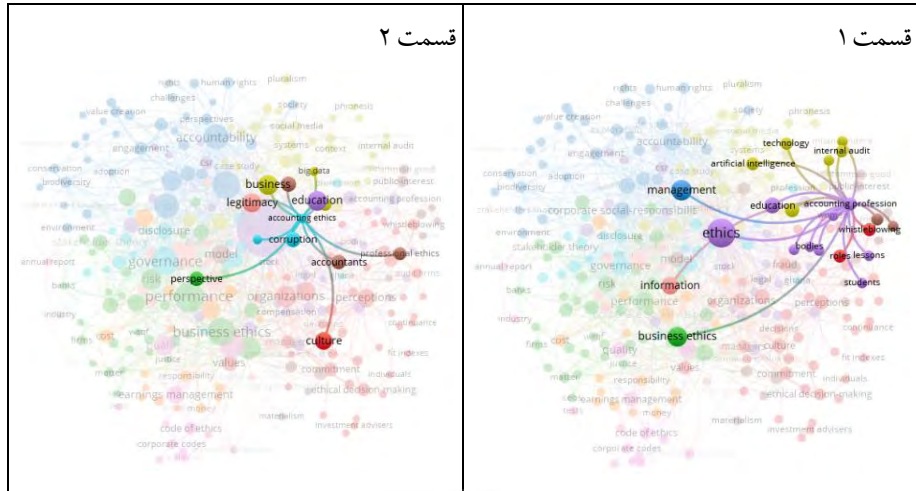
یکی از قابلیت‌های نرم‌افزار ویس ویور ترسیم نقشه‌های دوبعدی بوده و در محیط نرم‌افزار امکان حرکت مابین واژگان وجود دارد. همچنین امکان ذخیره تصاویر برای قرار دادن در متن مقاله به صورت تک‌بعدی وجود دارد. لذا، ممکن است برخی از واژگان در نقشه‌ها مشخص نباشند.

شکل (۲) همان نقشه شبکه هم‌رخدادی واژگان در شکل (۱) می‌باشد، با این تفاوت که صرفاً ارتباطات موجود پیرامون یک واژه قابل مشاهده است. به عبارت دیگر در این تصویر با قرار گرفتن موس بر روی واژه حرفه حسابداری و اخلاق حسابداری، تمام روابط آن‌ها با سایر کلمات مشخص شده است.

در قسمت (۱) حرفه حسابداری با کلمات اخلاق، اخلاق تجاری، مدیریت، اطلاعات، هوش مصنوعی، تحصیلات، حسابرسی داخلی، سوت‌زدن و تکنولوژی در ارتباط بوده و با ۴ تکرار و ۲۱ ارتباط، در حاشیه نقشه قرار گرفته است.

در قسمت (۲) نیز واژه اخلاق حسابداری با سایر اصطلاحات از قبیل چشم‌انداز، اخلاق حرفه‌ای، حسابداران، فساد، قانونی بودن و دانشجویان حسابداری در ارتباط می‌باشد.

کلمات دیگری مانند قضاوت اخلاقی، توسعه پیشرفت حرفه‌ای و مشاوران سرمایه‌گذاری در این تصویر به چشم می‌خورند که با هیچ واژه دیگری در ارتباط نیستند. این امر بیانگر عدم استفاده محققان از این اصطلاحات به طور هم‌زمان با سایر واژگان در مقالات است.

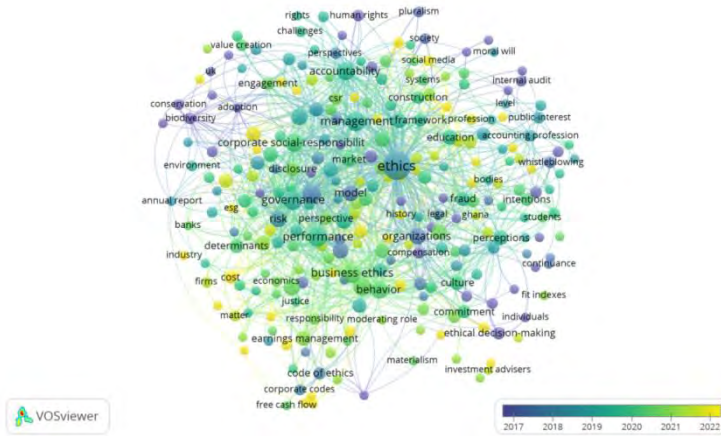

شکل ۲- بررسی از نقشه شبکه هم‌رخدادی واژگان

شکل (۳) نقشه همپوشانی واژگان را نشان می‌دهد. در این نقشه برخلاف نقشه شبکه واژگان، رنگ‌ها بیانگر مدت‌زمان پیدایش یک واژه هستند. هرچقدر رنگ یک واژه به آبی پررنگ نزدیک شود، بیانگر قدمت آن اصطلاح و هرچقدر به رنگ زرد تمایل داشته باشد، نشان‌دهنده جوان بودن آن واژه است. به‌عنوان مثال، با توجه به اینکه اصطلاح اخلاق که در نقشه قبلی جزو پرتکرارترین واژگان بود، انتظار می‌رود قدمت بیشتری داشته باشد. براین اساس نقشه‌های همپوشانی ترسیم گردیده و با کمی دقت در این نقشه می‌توان دریافت این واژه به طور میانگین از سال ۲۰۱۸ مورد استفاده محقق بوده است؛ لذا، انتظار نویسنده بی‌جا نبوده است. کلمات دیگری مانند استانداردهای حسابداری، تصمیم‌گیری اخلاقی، حفاظت، حقوق بشر و غیره نیز وجود دارد که از سال ۲۰۱۴ توسط نویسندگان بین‌المللی به‌کار رفته‌اند.

واژه اخلاق تجاری، اصطلاح دیگری است که در مرکز نقشه به چشم می‌خورد. با توجه به رنگ سبز متمایل به زرد این واژه می‌توان حدس زد که جزو کلمات کم سن بوده و از سال ۲۰۲۰ مورد توجه محققین قرار گرفته است.

واژگان دیگری مانند هزینه، حسابرسی مستقل و قضاوت اخلاقی در سال‌های ۲۰۲۲ و ۲۰۲۳ با رنگ زرد، جزو کلمات نوپا بوده و می‌توان گفت به‌تازگی در شعاع توجه و تمرکز محققان قرار گرفته‌اند.

شکل ۳- نقشه همپوشانی هم‌رخدادی واژگان

شکل (۴) نقشه چگالی هم‌رخدادی واژگان را به تصویر کشیده است. در این نقشه نیز رنگ‌ها بیانگر عمق و تعداد مقالات منتشر شده در یک زمینه علمی می‌باشد. برای اثبات انطباق نقشه‌ها با یکدیگر می‌توان به واژه اخلاق رجوع کرد. این واژه در نقشه شبکه جزو پرتکرارترین کلمه‌ها بود؛ لذا، با نگاه به نقشه چگالی هم‌رخدادی واژگان نیز می‌توان به پرتکرار بودن این واژه پی برد. واژه حرفه حسابداری در نقشه شبکه جزو کلمات با تکرار کم بوده و در نقشه همپوشانی مشخص شد در سال ۲۰۱۸ مورد استفاده قرار گرفته است. این امر بدان معنا است که واژه مذکور با وجود قدمتش نسبت به سایر واژگان، مورد کم‌توجهی محققین قرار گرفته و جزو نقاط پرت نقشه‌ها محسوب می‌شود. این امر به‌خوبی در نقشه چگالی قابل مشاهده است. این واژه در قسمت راست نقشه و به رنگ آبی مشاهده می‌شود که بیانگر عمق کم تحقیقات در این حوزه علمی می‌باشد.

http://sebaajournal.pom-tau.ac.ir/

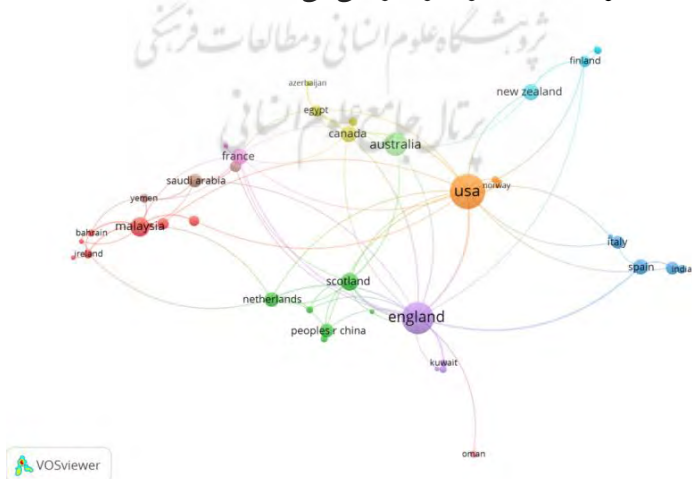
شکل ۴- نقشه چگالی هم‌رخدادی واژگان

۳-۵. سؤال سوم: کدام کشورها در تولید مقالات علمی پیرامون حوزه اخلاق در حرفه حسابداری پیشگام و پیشتاز هستند؟

نقشه‌های علمی را می‌توان با تغییر واحد تحلیل، مجدداً مورد بررسی قرار داد و هر بار به نتایج متفاوتی دست یافت. می‌توان کشورها، کلمات کلیدی، نویسندگان، مقالات، مجلات و یا حتی دانشگاه‌هایی را که پیرامون موضوع مورد بررسی تحقیق و پژوهشی انجام داده‌اند، به‌عنوان یک واحد تحلیل در نظر گرفت. در اینجا سعی شده است با انتخاب کشور به‌عنوان واحد تحلیل و قرار دادن حد آستانه بر روی عدد (۱)، نقشه‌های علمی دیگری ترسیم شود. در این نقشه ۶۱ کشور قابل مشاهده می‌باشد.

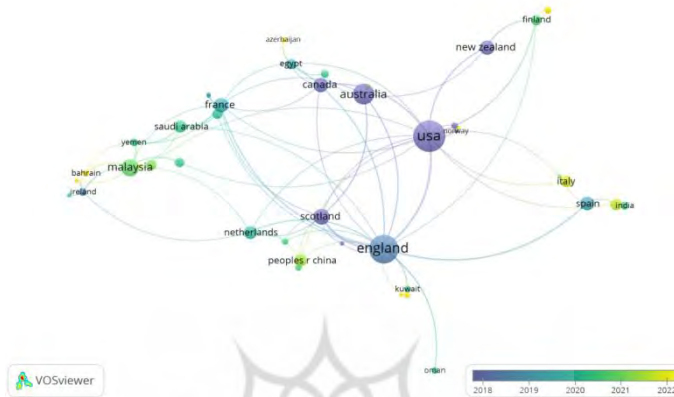
شکل (۵) نقشه شبکه هم‌تألفی کشورها را نشان می‌دهد. به دلیل وجود تحریم‌ها و اثرات ناشی از آن ممکن است نویسندگان ایرانی با سایر کشورها و نویسندگان نتوانند به‌راحتی همکاری علمی داشته باشند. از این‌رو، حد آستانه (۱) انتخاب شد تا اگر همکاری علمی کشور ایران با سایر کشورها در حد انتشار یک مقاله است، در نقشه مشخص گردد. اما همان‌طور که در تصویر مشاهده می‌شود، ایران در این نقشه جایگاهی ندارد. به‌عبارت دیگر، ایران با هیچ کشوری در سطح بین‌المللی در زمینه مورد بررسی همکاری علمی ندارد.

با توجه به نقشه (۵) می‌توان دریافت کشورهای آمریکا، انگلستان و استرالیا به ترتیب با انتشار ۴۷، ۳۸ و ۲۰ مقاله، مقام اول تا سوم همکاری علمی با سایر کشورها را از آن خود کرده و جزو کشورهای پیشتاز در تولید مقالات حوزه مورد بررسی می‌باشند.

شکل ۵- نقشه شبکه هم‌تألفی کشورها

شکل (۶) نقشه همپوشانی کشورها را نشان می‌دهد. با مرور این نقشه نیز می‌توان گفت کشورهای استرالیا، آمریکا و کانادا با رنگ آبی جزو کشورهای پیشگام بوده و همچنین کشورهای مانند ایتالیا، بحرین و آذربایجان در گروه کشورهای نوظهور و نوپا در این عرصه می‌باشند.

شکل ۶- نقشه همپوشانی هم‌تألیفی کشورها

همان‌طور که قبلاً گفته شد، رنگ‌ها در نقشه چگالی نیز بیانگر عمق و تعداد انتشار مقالات هستند. با نگاه به نقشه (۷) نیز می‌توان دریافت که کشورهای آمریکا، انگلستان و استرالیا بیشترین تعداد مقالات و آذربایجان، بحرین و ایرلند کمترین میزان تولیدات علمی را در این زمینه دارند.

شکل ۷- نقشه چگالی هم‌تألیفی کشورها

۶. نتیجه‌گیری

حرفه حسابداری نقش مهمی در جامعه دارد. سرمایه‌گذاران، اعتباردهندگان، کارفرمایان و سایر

بخش‌های جامعه تجاری و همچنین دولت و عموم مردم برای حسابداری و گزارشگری مالی سالم، مدیریت مؤثر منابع مالی و خدمات مشاوره‌ای تجاری و مالیاتی تا حد زیادی به حرفه حسابداری متکی هستند. در هر زمانی حضور یک حسابدار حرفه‌ای و با اخلاق در شرکت‌ها و واحدهای تجاری لازم و ضروری است. در زمان رونق اقتصادی و رکورد اقتصادی برای مدیریت و تخصیص مقتصدانه و بهینه منابع، وجود یک حسابدار ماهر لازم است. در مواقع ثبات اقتصادی نیز، ضروری است کشتی اقتصادی شرکت را روی یک قله نگاه دارد. حسابداری، حرفه‌ای است که بر نشان دادن حس مسئولیت‌پذیری استوار می‌باشد. به همین دلیل، از اعضای این حرفه انتظار می‌رود که رفتاری مطابق با مسئولیت‌های خود در قبال مشتری، سایر اعضای حرفه و عموم مردم داشته باشند. آن دسته از قواعد اخلاقی که رفتار حسابدار را در انجام مسئولیت‌های خود هدایت می‌کند، اخلاق حرفه‌ای حسابداری نامیده می‌شود. به گفته اسمیت (۱۹۹۹)، اخلاق حرفه‌ای استانداردهای رفتار حرفه‌ای را بالاتر از قوانین تنظیم‌کننده آن حرفه می‌داند. این بدان معناست که اگرچه حرفه حسابداری توسط اصول حسابداری تنظیم می‌شود، استانداردهای اخلاقی از اهمیت بالایی برخوردار هستند.

نگاهی به تحقیقات موجود در زمینه اخلاق در حرفه حسابداری، حجم وسیعی از پژوهش‌هایی را که محققان قبلاً در این زمینه انجام داده‌اند، نشان می‌دهد. در این راستا، هدف پژوهش حاضر ردیابی تکامل اخلاق حول محور مسیر پیشرفت حرفه‌ای حسابداران، تعریف چشم‌اندازهای موضوعی و ترسیم نقشه‌های علمی بود. مطالعه حاضر مروری جامع از موضوع ارائه می‌دهد و با استفاده از دو تکنیک علم‌سنجی (هم‌رخدادی واژگان و هم‌تألفی کشورها)، نقشه‌های علمی ترسیم و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. همچنین به اجرای مؤثرتر و کارآمدتر اخلاق در حرفه حسابداری و تحقیقات آتی کمک می‌کند.

نتایج حاصل از بررسی روند انتشار مقالات علمی نشان داد که با توجه به رسوایی‌های اخلاقی در حرفه حسابداری، این موضوع مورد توجه محققین قرار گرفته است، به نحوی که در سال‌های اخیر سهم بیشتری از تولیدات علمی به این موضوع اختصاص پیدا کرده است، لذا نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های مطالعه پوژه و زمان گروف (۲۰۲۲) همخوانی دارد.

بر اساس نتایج نقشه هم‌رخدادی واژگان مشخص شد که اخلاق با کلماتی از قبیل مدیریت، عملکرد، اطلاعات، تقلب، مسئولیت‌پذیری، حرفه حسابداری، تحصیلات و حرفه در ارتباط است. خلیل‌پور و همکاران (۱۳۹۸) نشان دادند که اخلاق بر کیفیت اطلاعات تأثیر مثبت و مستقیمی دارد. براین اساس، نتایج این مطالعه با نتایج تحقیقات خلیل‌پور و همکاران (۱۳۹۸)، نمازی و همکاران (۱۳۹۶) و اوکیالا و همکاران (۲۰۲۱) همخوانی دارد. به‌طور کلی، اکثر واژگان حاضر در نقشه با

نتایج تحقیقات در زمینه اخلاق همخوانی دارد؛ چراکه به نحوی کلمات مورد استفاده نویسندگان را به تصویر کشیده است.

در نهایت طبق نتایج حاصل از نقشه‌های هم‌تألفی کشورها می‌توان گفت کشورهای آمریکا و انگلستان جزو کشورهای پیشگام در تولید مقالات پیرامون حوزه اخلاق در حرفه حسابداری می‌باشند. همچنین کشورهایی مانند بحرین و آذربایجان، در این زمینه مراحل اولیه و بلوغ خود را طی می‌کنند.

۷. پیشنهادات

با توجه به اینکه رویکرد علم‌سنجی فرضیه‌ای را رد یا تأیید نمی‌کند، نمی‌توان عنوان کرد که آیا واژگان مذکور بر یکدیگر تأثیری دارند یا خیر؛ لذا، در اینگونه تحقیقات فقط شکاف‌ها و خلأهای پژوهشی قابل مشاهده هستند. از این‌رو، به محققین پیشنهاد می‌گردد با در نظر گرفتن نقشه‌های هم‌رخدادی واژگان، کلمات نوظهوری که در حاشیه نقشه‌ها قرار گرفته‌اند را به طور هم‌زمان با اصطلاحات برجسته مانند عملکرد و اخلاق به کار برده و با استفاده از روش‌های آماری، اثرات هر یک را بسنجند. پیشنهاد می‌شود محققان، اخلاق در حرفه حسابداری را در سایر پایگاه‌های علمی مانند اسکوپوس، ساینس دایرکت و غیره مورد بررسی قرار دهند. همچنین پژوهشگران می‌توانند از طریق سایر تکنیک‌های علم‌سنجی مانند تاریخ‌نگاری، هم‌استنادی و غیره حوزه اخلاق در حرفه حسابداری را مورد تجزیه و تحلیل قرار دهند. در نهایت برای حضور در نقشه‌های هم‌تألفی کشورها پیشنهاد می‌شود نویسندگان ایرانی با سایر محققین بین‌المللی همکاری علمی داشته باشند.

منابع

- ارباب سلیمانی، عباس (۱۳۹۱). *آیین رفتار حرفه‌ای*. تهران: جامعه حسابداران رسمی ایران.
- حسین‌زاده، امیر؛ عبدی، رسول؛ پاک مرام، عسگر رضایی، نادر (۱۴۰۱). الگوی تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداری. *اخلاق در علوم و فناوری*، شماره ۱۷، ص ۱۸۰-۱۵۲.
- خلیل‌پور، مهدی؛ کامیابی، یحیی؛ نبوی چاشمی، سید علی (۱۳۹۸). تأثیر رویکردهای اخلاقی حسابداران بر کیفیت اطلاعات حسابداری با نقش تعدیل‌کنندگی اندازه و اهرم مالی شرکت. *پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی*، ۱۱(۴۳)، ص ۹۱-۱۱۸.
- رویایی، رمضانعلی؛ بیات، علی (۱۳۹۰). آموزش اخلاق در حسابداری: بررسی تأثیر انگیزش اخلاقی بر روی رفتار اخلاقی. *تحقیقات حسابداری*، ۳(۹).
- رویایی، رمضانعلی؛ رهنمای رودپشتی، فریدون؛ جباری، حسین (۱۳۸۸). تأثیر فرهنگ بر استنباط اخلاقی دانشجویان حسابداری. *مدیریت فرهنگی*، ۳(۵)، ص ۱۰۱-۸۵.
- سرلک، نرگس (۱۳۸۷). اخلاق در حسابداری. *اخلاق در علوم و فناوری*، ۳(۱-۲)، ص ۷۱-۸۲.
- شاد، ساعد؛ زینالی، مهدی؛ محمدی، احمد؛ بادآورنهندی، یونس (۱۴۰۱). طراحی الگویی برای بهبود اخلاق با تأکید بر کاهش رفتارهای انحرافی در محیط کار حسابرسی. *مطالعات اخلاق و رفتار در حسابداری و حسابرسی*، ۱(۴)، ص ۷-۳۴.
- فرجی، فریده؛ رئیس‌زاده، آمنه؛ طاوسی، جمال (۱۳۹۲). *اخلاق حرفه‌ای، ضرورت حرفه حسابداری*. در: گرگان: دومین کنفرانس ملی حسابداری، مدیریت مالی و سرمایه‌گذاری.
- مجتهدزاده، ویدا؛ اثنی عشری، حمیده؛ رباط میلی، مژگان (۱۳۹۳). نقش اخلاق در حسابداری و چالش‌های پیش روی آموزش دانشگاهی. *حسابداری، پاسخگویی و منافع جامعه*، ۴(۲)، ص ۱۵۷-۱۷۹.
- میرحسینی، ملیحه؛ معین‌الدین، محمود؛ حیرانی، فروغ؛ حاتمی نسب، سید حسن (۱۴۰۰). واکاوی مؤثرترین شاخص‌های اخلاق حرفه‌ای حسابداران: ضرورت اجتناب‌ناپذیر برای ارزیابی رفتار ایمن حسابداران. *طب کار*، ۱۳(۱)، ص ۶۲-۸۰.
- نمازی، محمد؛ رجب دری، حسین؛ روستامیمندی، اعظم (۱۳۹۶). بررسی تعداد و تحلیل محتوای مقاله‌های مرتبط با اخلاق حرفه‌ای حسابداری در ایران. *پیشرفت‌های حسابداری*، ۹(۱)، ص ۱۹۲-۲۲۶.
- نوبخت، یونس (۱۳۹۸). بررسی تولیدات علمی حوزه موضوعی اخلاق در حسابداری. *اخلاق در علوم و فناوری*، ۱۴(۳)، ص ۱۲۵-۱۳۲.
- Andersen, M.L. & Klamm, B.K. (2018). Haidt's social intuitionist model: What are the implications for accounting ethics education? , *Journal of Accounting Education*, Vol. 44, p.35-46.
- Bernardi, R.A. & Bean, D.F. (2007). *The growth of accounting research in ethics journals: a 45-year study*. In: C. Jeffrey (Ed.), *Research on professional responsibility and ethics in accounting* (Vol. 11, p. 47-61). Oxford: Elsevier.
- Collins, D. (2000). The quest to improve the human condition: The first 1500 articles published in *Journal of Business Ethics*. *Journal of Business Ethics*, 26(1), p.1-73.
- Goh, C. (2018). Examining fifteen years of ethics research in the *Journal of Accountancy*: 2002 to 2016. *Asian Journal of Accounting and Governance*, No.9, p.41-48.
- Holmes, J.M. (2023). *Ethical Leadership: A Phenomenological Study of Administrators' Principles for Ethical Decision-Making*. Doctoral Dissertations and Projects.

- Hosmer, L.T. (1996). 5 years, 20 issues, 141 articles, and what? *Business Ethics Quarterly*, 6(3), p.325-358.
- Jaijairam, P. (2017). Ethics in accounting. *Journal of finance and accountancy*, No.23, p.1-13.
- Johari, N., Mustaffha, N. & Deni, M.I. (2016). Integration of Islamic values in accounting education: accounting academicians perspectives. *e-Jurnal Penyelidikan dan Inovasi*, 3(1), p. 61-83.
- Lim, W.M., O'Connor, P., Nair, S., Soleimani, S. & Rasul, T. (2023). A foundational theory of ethical decision-making: The case of marketing professionals. *Journal of Business Research*, No.158.
- Meador, G.P. (2017). *Ethical decision-making accounting competencies: practitioners' perspectives*. Ph.D. Thesis, University of Southern Mississippi.
- Okpala, K.E. & Mlanga, S. (2021). Ethics education and accountants' moral character development in Nigeria: an evaluation of Rest's hypotheses. *African Journal of Accounting, Auditing and Finance*, 7(4), p.361-385.
- Onumah, R.M., Simpson, S.N.Y. & Kwarteng, A. (2021). The effects of ethics education interventions on ethical attitudes of professional accountants: evidence from Ghana. *Accounting Education*, 30(4), p.413-437.
- Poje, T. & Zaman Groff, M. (2022). Mapping ethics education in accounting research: A bibliometric analysis. *Journal of Business Ethics*, 179(2), p.451-472.
- Sims, R.R. (2003). *Ethics and corporate social responsibility: Why giants fall*. Greenwood Publishing Group.
- Smith F.A. (1999). *Advanced Financial Reporting for Professionals*. New York: Irwin publishers.
- Werhane, P.H. & Freeman, R.E. (1999). Business ethics: The state of the art. *International Journal of Management Review*, 1(1), p. 1-16.